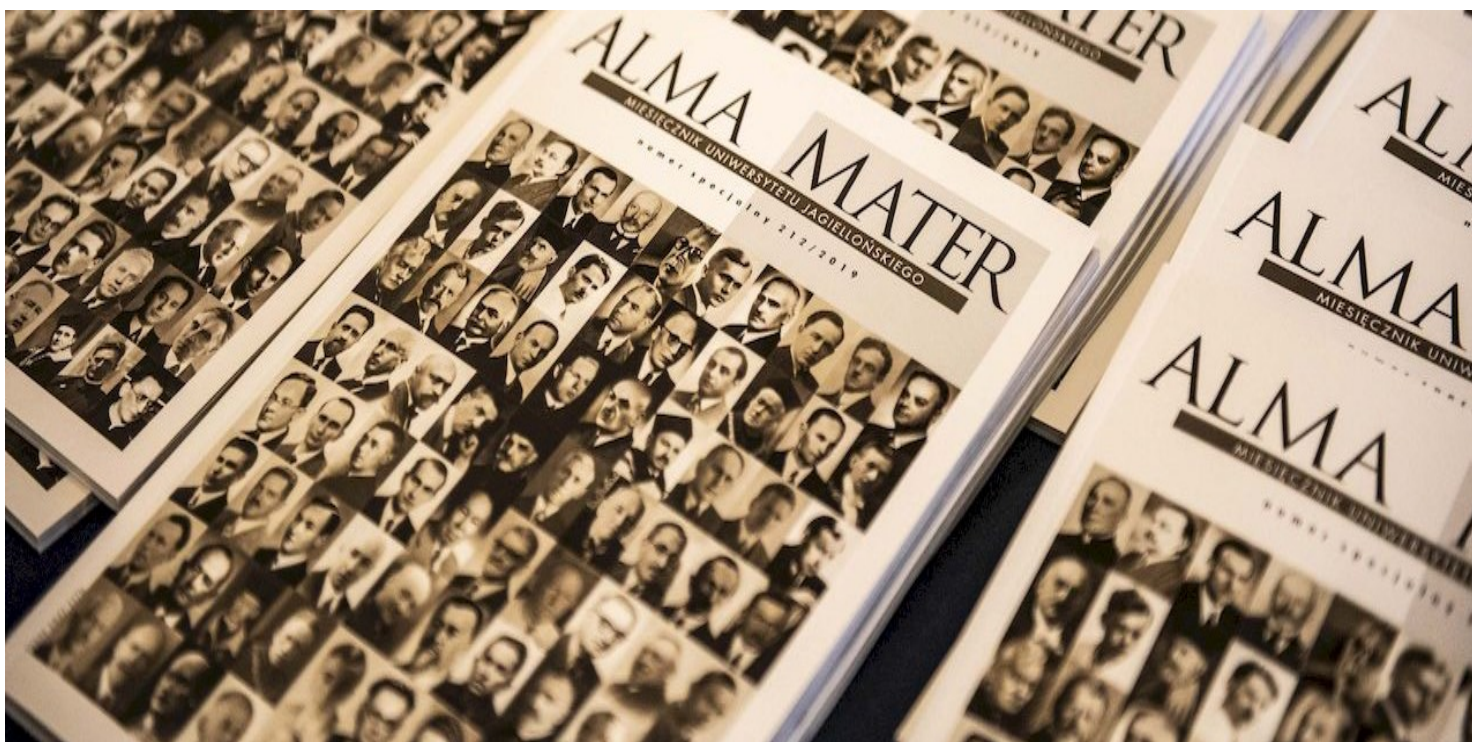

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/nauka-i-technika/78887,Ofiary-Sonderaktion-Krakau.html>

ARTYKUŁ

Ofiary *Sonderaktion Krakau*

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

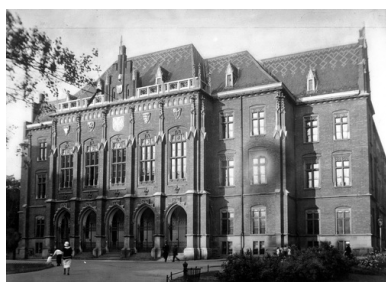
Autor: ANNA CZOCHER 02.07.2020

Aktion gegen Universitäts-Professoren, powszechnie znana pod nazwą *Sonderaktion Krakau*, zapisała się w historii Krakowa i dziejów powszechnych jako bezprecedensowy atak na naukę polską.

Po kilkuminutowym wystąpieniu Müllera, w którym poinformował, że uniwersytet był zawsze „ogniskiem antyniemieckich nastrojów”, zgromadzeni profesorowie zostali aresztowani. Łącznie zatrzymane zostały 183 osoby – głównie uczeni związani z Uniwersytetem Jagiellońskim, a także z Akademią Górniczą i Akademią Handlową.

Spełniając żądanie przedstawiciela niemieckich władz okupacyjnych SS-Sturmbannführera Bruno Müllera, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Tadeusz Lehr-Spławiński zwołał na 6 listopada 1939 r. do Collegium Novum zebranie ogółu wykładowców.

Zebranie okazało się pułapką – po kilkuminutowym wystąpieniu Müllera, w którym poinformował, że uniwersytet był zawsze „ogniskiem antyniemieckich nastrojów”, zgromadzeni profesorowie zostali aresztowani. Łącznie zatrzymane zostały 183 osoby – głównie uczeni związani z Uniwersytetem Jagiellońskim, a także z Akademią Górniczą i Akademią Handlową oraz kilka innych osób, które znalazły się wówczas w budynku lub jego okolicach. Aresztowanych przewieziono do więzienia policyjnego przy ul. Montelupich, a następnie do koszar przy ul. Mazowieckiej, by po kilku dniach przetransportować ich w liczbie 172 do Wrocławia (w międzyczasie zwolniono kilka osób). Stamtąd trafili do obozu koncentracyjnego Sachsenhausen zlokalizowanego na ówczesnych obrzeżach Oranienburga.

Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1927 r. Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Likwidacja polskich elit

Policyjna akcja uwięzienia krakowskich profesorów była częścią planowej likwidacji polskich elit. Akcja „Inteligencja” trwająca od momentu wkroczenia Niemców na tereny polskie, jesienią 1939 r. obejmowała przede wszystkim tereny wcielone do Rzeszy.

Policyjna akcja uwięzienia krakowskich profesorów była częścią planowej likwidacji polskich elit. Akcja „Inteligencja” trwająca od momentu wkroczenia Niemców na tereny polskie, jesienią 1939 r. obejmowała przede wszystkim tereny wcielone do Rzeszy. Niemniej działania wymierzone w szeroko pojętą inteligencję miały miejsce także na terenie Generalnego Gubernatorstwa, gdzie od wiosny 1940 r. kontynuowane były w ramach tzw. akcji AB.

Wydarzenia z 6 listopada były bezprecedensowe. Nieprzypadkowo zbiegły się z przygotowaniem do otwarcia roku akademickiego w Uniwersytecie Jagiellońskim, a kierując się troską o losy akademii, na wyznaczone spotkanie tłumnie przybyli nie tylko czynni pracownicy nauki, ale i emerytowani profesorowie. Pobyt w obozie był dla nich niezwykle wyniszczający. Pomimo, że „grupa krakowska” nie była zmuszana do pracy, jednak jako tzw. *Stehkommando* w trakcie dnia nie mogli siedzieć. Rujnujące zdrowie były apele. Przyczyniła się do tego bardzo mroźna zima, lekkie obozowe ubranie, głód, brak możliwości leczenia.

Uroczystość nadania tytułu

doktora *honoris causa*
Uniwersytetu Poznańskiego
profesorowi Ignacemu
Chrzanowskiemu (trzeci od
lewej), 1938 r. Ze zbiorów
Narodowego Archiwum
Cyfrowego

Profesor Michał Siedlecki
przemawia podczas obchodów
Święta Morza w Krakowie, 1937 r.
Ze zbiorów Narodowego
Archiwum Cyfrowego

Jubileusz 40-lecia pracy naukowej
Kazimierza Kostaneckiego (w
centrum w ciemnym płaszczu i
jasnym kapeluszu) - anatoma,
profesora Uniwersytetu
Jagiellońskiego. Fotografia
grupowa ze studentami i
współpracownikami, Kraków,
1934. Ze zbiorów Narodowego

Pomimo, że „grupa krakowska” nie była zmuszana do pracy, jednak jako tzw. *Stehkommando* w trakcie dnia nie mogli siedzieć. Rujnujące zdrowie były apele. Przyczyniła się do tego bardzo mroźna zima, lekkie obozowe ubranie, głód, brak możliwości leczenia.

Nie przeżyli obozu

W wyniku międzynarodowych starań niemieckie władze uległy naciskom i w lutym 1940 r. zwolniły 101 aresztowanych w wieku powyżej 40 lat. Do tego momentu z wycieńczenia zmarło 12 wybitnych profesorów. Byli to:

- Antoni Meyer – prawnik i inżynier górnictwa,
- Stanisław Estreicher – prawnik, były rektor UJ,
- Stefan Bednarski – lektor j. rosyjskiego,
- Jerzy Smoleński – geograf,
- Tadeusz Garbowski – zoolog i filozof,
- Michał Siedlecki i Feliks Rogoziński – zoologowie,
- Kazimierz Kostanecki – anatom,
- Ignacy Chrzanowski – historyk literatury,

- Adam Róžański i Władysław Takliński – inżynierowie,

- Antoni Hoborski – matematyk.

**Adam Róžański - profesor
Uniwersytetu Jagiellońskiego,
dziekan wydziału rolniczego.
Fotografia portretowa w
uroczystym stroju akademickim.
Ze zbiorów Narodowego
Archiwum Cyfrowego**

**Otwarcie lektoratu języka
szwedzkiego na Uniwersytecie
Jagiellońskim w Krakowie.
Fotografia grupowa uczestników
uroczystości. Widoczni m.in.**

(pierwszy rząd od lewej): prof. Michał Siedlecki, prof. Leon Sternbach, prof. Antoni Kostanecki. 1932. Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Promocja doktorska małżeństwa Marii Ireny i Wiktora Ormickich na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W środku promotorzy: profesor Ludomir Sawicki (3. z lewej) i profesor Jerzy Smoleński (2. z lewej). Kraków, 1926. Ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Kolejnych pięciu zakończyło życie wkrótce po powrocie do Krakowa:

- Antoni Wilk – astronom,
- Jan Nowak – geolog,
- Stefan Kołaczkowski – historyk literatury,

- Jan Włodek – agronom,

- Franciszek Bossowski – prawnik.

Profesor Leon Sternbach – filolog klasyczny, bizantynista, nie zwolniony mimo podeszłego wieku z uwagi na żydowskie pochodzenie, zmarł w lutym 1940 r. Dwaj kolejni uczeni Żydzi Wiktor Ormicki – geograf i Joachim Metallmann – filozof, zostali oddzielni od głównej grupy akademików i zamordowani w KL Mauthausen-Gusen i KL Buchenwald. Pozostałych, w większości przeniesionych do KL Dachau, zwalniano stopniowo. Ostatni więzień *Sonderaktion Krakau* opuścił niemiecki obóz koncentracyjny w październiku 1941 r.

COFNIJ SIĘ